

Smysluplné konzultace dítě–rodič–učitel

HELENA ZITKOVÁ, MARTINA HEZKÁ

Abstrakt: Tento příspěvek představuje inspirativní a inovativní způsob vedení konzultací ve formě dítě–rodič–učitel na prvním stupni základní školy a proces jejich implementace v praxi. Jedná se o užitečný pedagogický nástroj, který je v době zvětšující se potřeby psychosociální podpory žáků přínosný zejména pro dítě a jeho učení, ale zároveň je cenným zdrojem informací pro rodiče dítěte a samotného učitele. V bezpečném prostředí založeném na všestranné respektující komunikaci dítě na základě vlastního sebehodnocení seznamuje rodiče s procesem a výsledky svého učení. Naše zkušenost ukazuje, že takto vedené konzultace podporují emocionální stabilitu dětí, a za užitečné, smysluplné a přínosné je považují všechny zúčastněné strany.

Klíčová slova: rodičovské konzultace, aktivní účast dítěte, respektující komunikace

Úvod

Rodičovské schůzky a konzultace na školách představují jeden ze způsobů, jak může rodič získat informace o vzdělávání svého dítěte ve škole. K tomuto účelu jsou na základních školách vedle hromadných rodičovských schůzek využívána tzv. konzultační odpoledne, na kterých se na krátkých individuálních konzultacích setkává učitel s rodiči jednoho žáka. Hlavním cílem těchto konzultací je informovat rodiče o prospěchu, procesu a výsledcích učení žáka za určité období školního roku.

Při tomto formátu konzultací si tak učitel s rodičem sdělují informace o dítěti v jeho nepřítomnosti, případně v jeho pasivní přítomnosti, kdy se dítě konzultací sice účastní, ale mnohdy jen jako pasivní přihlížející, který nedostává prostor k vyjádření svých názorů. Dá se říci, že

v této situaci rodič s učitelem hovoří pouze o tom, jak učení dítěte vnímají a vidí oni sami ze svého vlastního úhlu pohledu. Nemohou se tak dozvědět skutečné pocity, postoje a názory dítěte, které jsou však z pohledu jeho procesů učení ty zásadní a klíčové. Na konzultacích, kde se setkávají pouze názory a postoje učitele a rodičů, tak chybí nejdůležitější element celého procesu školního vzdělávání, a to je samotný žák. Jedině ten totiž dokáže poskytnout autentické informace o procesu a výsledcích svého učení, protože se ho to bezprostředně týká.

V tomto příspěvku proto představíme formát konzultací dítě–rodič–učitel, ve kterých je dítě aktivním účastníkem a v podstatě si samo určuje, o čem bude mluvit. Pihlgrenová (2014, s. 93) ve své studii popisující praxi konzultací ve švédských školách v tomto smyslu přímo hovoří

o konzultacích vedených dítětem a říká, že takto vedené konzultace rozvíjí u žáka pocit zodpovědnosti za vlastní učení, dovednost sebehodnocení, schopnost organizace vlastních myšlenek a jejich prezentace v mluveném projevu při schůzce. Konzultace s aktivní účastí dítěte tak mají nejen informační hodnotu pro učitele a rodiče, mají také přesah do osobnostního rozvoje dítěte. Cílem tohoto příspěvku je popsat a zhodnotit zkušenost s vedením konzultací s aktivní účastí dítěte na prvním stupni ZŠ, které jsou smysluplné a přínosné pro všechny tři strany.

1. INSPIRACE A ŠIRŠÍ KONTEXT

Inspiraci pro konzultace s aktivní účastí žáka vedené respektujícím způsobem jsme čerpali z návštěvy ve škole ve švédském Linkopingu. Ve Švédsku jsou schůzky vedené dítětem označovány jako rozvojový dialog a podle Pihlgrenové (2014) jsou běžnou součástí školní praxe již od osmdesátých let 20. století. Také v USA je tento koncept rozšířený již od konce minulého století. Rodičovské schůzky vedené žákem (student-led parent conferences) byly zaváděny proto, aby žáci nebyli vynecháni z procesu, ve kterém získávají důležité poznatky o sobě a svém učení, přebírají zodpovědnost za své učení a zároveň zlepšují své komunikační dovednosti. Zároveň se ukázalo, že schůzky vedené žákem vedou k vyšší participaci ze strany rodičů (Picciotto, 1997; Hackmann et al., 1995).

Spolupráce školy s rodiči je důležitou součástí školního života dítěte. Svou

otevřeností a komunikací s rodiči škola může podpořit vytváření kvalitních podmínek pro vzdělávání dětí, protože způsob komunikace a z něho pramenící kvalita vztahů má významný vliv na klima třídy a zprostředkovaně i celé školy (Hrouzek et al., 2012; Lašek, 2007). Pokud je komunikace nerespektující, vykazující prvky vztahové agrese, jako je například vyhrožování, ponižování, manipulace (Gordon, 2015), nepodporuje vytváření a udržování bezpečného klimatu. Naopak, pokud je komunikace vedena nenásilně (Rosenberg, 2008), se zajištěním respektu a důstojnosti všech účastníků, podporuje bezpečné prostředí, které je základem pro kvalitní učení. Nabídka konzultací ve formátu dítě–rodič–učitel tak může být jedním ze způsobů, jak navázat smysluplnou spolupráci s rodiči a vytvářet tak příznivé klima pro učení.

2. ZAMĚŘENÍ NA DÍTĚ A JEHO UČENÍ

Základní podmínkou pro to, aby mohly být konzultace dítě–rodič–učitel opravdu smysluplné a prospěšné pro všechny tři strany, je přesunutí pozornosti z učitele a rodiče přímo na dítě a zaměření se na to, aby právě dítě mělo při konzultacích největší prostor k vyjadřování svých názorů, pocitů a postojů. Teprve pak jsou konzultace ve formátu dítě–rodič–učitel užitečným pedagogickým nástrojem, který je hodnotným zdrojem informací nejen pro rodiče a učitele, ale zejména je velkým přínosem pro samotné dítě.

Pokud dítě při konzultacích dostane prostor a necítí se v ohrožení, může samo sdílet s rodičem i učitelem, jak jeho učení probíhá. Vyjadřuje se ke svému učení, může říci, co se mu daří, co mu naopak nejde, co mu vyhovuje nebo nevyhovuje, v čem by potřebovalo podporu a co by mu v jeho učení pomohlo. Učitel i rodič mají možnost slyšet autentická vyjádření dítěte a dozví se tak mnoho cenných informací o dítěti a jeho učení. Stačí poslouchat a případně se doptávat. Po přesměrování pozornosti na dítě je tedy hlavním cílem konzultací poskytnout dítěti dostatek prostoru k reflexi vlastního učení a jejího následného sdílení, aby tak mohl rodič od svého dítěte získat autentické informace o procesu a výsledcích jeho učení za určité období školního roku.

3. BEZPEČÍ A RESPEKTUJÍCÍ KOMUNIKACE JE ZÁKLAD

Další nutnou podmínkou pro vedení *smysluplných* a *prospěšných* konzultací je zajištění bezpečného prostředí, které je v souladu s aktuální zvyšující se potřebou psychosociální podpory žáků a tzv. *wellbeingu* ve škole. Organizace konzultací s aktivní účastí dítěte v bezpečném a respektujícím prostředí zároveň reflektuje požadavky platných legislativních a kurikulárních dokumentů. Odpovídá jak nárokům školského zákona, podle kterého má být vzdělávání založeno na zásadách „vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání“ (zákon č. 561/2004, § 2), tak požadavkům

Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, který říká, že „škola má vytvářet příznivé sociální, emocionální i pracovní klima“ (RVP ZV, 2021, s. 6) a „vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci“ (ibid., s. 8), tak i nejnovější Strategii 2030+, která deklaruje, že ve škole by mělo být rozvíjeno „klima, ve kterém se budou cítit dobře žáci, pedagogové i rodiče“ (Strategie 2030+, 2021, s. 34) a že základním předpokladem pro rozvoj takového klimatu je posilování vztahů a vzájemné důvěry prostřednictvím otevřené partnerské komunikace mezi všemi účastníky podílejícími se na vzdělávání žáka (ibid.).

Příznivé a bezpečné klima pro konzultace s aktivní účastí žáka má podle našeho názoru tyto charakteristiky: (1) je předvídatelné a transparentní, (2) je svobodné a (3) je založeno na vzájemné důvěře, respektu a spolupráci.

Předvídatelnost a transparentnost znamená, že všichni vědí, co se bude dít. Zejména dítěti pomůže, pokud bude vědět, jak budou konzultace probíhat a co může očekávat. Za velmi vhodné považujeme, aby se dítě mohlo na konzultace nějakým způsobem připravit, aby již předem vědělo, na co se bude chtít v průběhu konzultací zaměřit a o čem bude chtít mluvit.

Svobodné prostředí je takové, ve kterém se každý může svobodně rozhodnout, o čem bude, nebo nebude hovořit, zda bude, nebo nebude chtít odpovídat na případné dotazy, nebo zda se bude, či nebude chtít konzultací účastnit.

V prostředí vzájemné důvěry, respektu a spolupráce může každý vyjádřit svůj

názor nebo pocit bez toho, aby byl za něj kritizován nebo odsuzován. Zároveň se každý účastník cítí plnohodnotnou součástí celého procesu a vnímá konzultace jako společné „dílo“.

Může se stát, že v průběhu konzultací se objeví negativní emoce nebo dojde ke střetu názorů, který by mohl vést ke konfliktu. Předcházení konfliktům i jejich řešení, pokud nastanou, spočívá v uplatňování nenásilné respektující komunikace ze strany učitele. Do základních principů nenásilné komunikace, které může učitel využívat, patří podle Gordona (2015, s. 70–79) zejména aktivní naslouchání, jehož součástí je empatické zrcadlení emocí, parafrázování a shrnování toho, co kdo řekl, a pro případné objasnění problému lze využít dotazování neutrálními otevřenými otázkami. Zároveň lze také aplikovat tzv. já-sdělení, které pomáhá vyjádřit naše vlastní emoce a potřeby tak, abychom nezraňovali a neohrožovali ostatní, čímž zabraňujeme nástupu obranných reakcí, které mohou být spouštěčem konfliktu (Vykoupilová & Zitková, 2021, s. 121). Pokud bude učitel uplatňovat principy nenásilné komunikace, může to zároveň vést k tomu, že stejným způsobem bude komunikovat dítě i rodič, a tak bude podpořena vzájemná respektující komunikace a příznivé klima.

Při konzultacích v našem pojetí používáme nenásilnou respektující komunikaci a naplňujeme charakteristiky příznivého a bezpečného klimatu. Důležité je uvést, že součástí smysluplných

konzultací s aktivní účastí dítěte není pouze čas věnovaný diskusi během samotné schůzky, ale patří do nich také fáze přípravy a následné reflexe.

4. TŘI DŮLEŽITÉ FÁZE KONZULTACÍ

Konzultace s aktivní účastí dítěte zahrnují tři fáze: přípravnou fázi, samotnou konzultaci a závěrečnou reflexi se zpětnou vazbou. V každé fázi mají všichni účastníci svou vlastní roli. V následující části textu budou popsány role dítěte, učitele i rodiče v jednotlivých fázích.

4.1 První fáze – příprava

Role dítěte. Aby dítě mohlo reflektovat svůj proces učení a jeho výsledky, potřebuje vědět, nad čím se má zamýšlet a co má konkrétně reflektovat. Již v této fázi se žáci mohou aktivně podílet na společné diskusi, jejímž cílem je shrnout a zreflektovat proces učení celé třídy za určité období. Z této diskuse vyplynou hlavní témata, která třídu za dané období provázela. Žáci poté společně s učitelem formulují například otevřené otázky vztahující se k procesu učení, nedokončená tvrzení či specificky a jasně popsaná sebehodnotící kritéria osvojeného učiva, ze kterých vzniká sebehodnotící dotazník. Ten dostane každý žák minimálně jeden týden před konzultacemi, aby mohl reflektovat své vlastní učení. Všichni žáci tak dostanou prostor a čas na zamýšlení se nad jednotlivými položkami dotazníku, které mohou podle svého doplňovat

a upravovat.¹ Učitel žákům do vyplňovací dotazníku nijak nezasahuje.

Role učitele v přípravné fázi je nejprve zajistit žákům bezpečné prostředí a prostor pro vyjádření názorů ve společné diskusi. Nápad z diskuse učitel poté zpracuje do dotazníku, který poskytne žákům. K tomuto účelu používáme dotazník, který se skládá ze dvou částí. První část obsahuje položky týkající se témat vy-

plývajících ze společné diskuse, druhá část dotazníku je zaměřena na sebehodnocení žáka v rámci učiva v jednotlivých předmětech, například formou smajlíků v nižších ročnících nebo formou sebehodnotících výroků v ročnících vyšších.

Kromě práce se žáky vytváří učitel v této fázi také prostor a podmínky pro rodiče. Plynulý průběh konzultací a efektivní využití času zajistí tím, že v jakém-

Ukázka části dotazníku pro nižší ročníky:

1. Ve škole zvládám bez problémů

Co _____

Proč si to myslím _____

Můžu se zlepšovat v _____

2. Potřebuji pomoc

V čem _____

Proč si to myslím _____

Co dělám pro to, aby mi to šlo lépe _____

3. Když něčemu nerozumím, tak

_____

Sebehodnocení* – čtení a psaní

	☺	☹	☹☹
Čtení mě baví			
Vím, o čem čtu			
Mám rozečtenou vlastní knihu			
Umím správně napsat všechna písmena			
Dokážu písemně vyjádřit vlastní myšlenky			

*tří škálové hodnocení používáme v nižších ročnících, pěti škálové ve vyšších ročnících

¹ Žáci mají možnost dotazník vyplňovat jak ve škole, tak doma. Naše zkušenost je taková, že děti si dotazníky raději nechávají ve škole, aby zajistily, že si ho v den konzultací nezapomenou doma.

Ukázka části dotazníku pro vyšší ročníky:

U všech otázek, u kterých odpovídáš ANO – NE, prosím napiš, proč si to tak myslíš.

PRÁCE VE DVOJICÍCH

1. Pracuji rád/a ve dvojici ANO - NE

---

2. Když nerozumím tomu, co mi kamarád říká, tak _____

---

3. Když mi kamarád řekne, že nerozumím tomu, co říká, tak _____

MATEMATIKA

Zakřížkuj podle svého rozhodnutí

učivo	Zvládám samostatně bez pomoci	Zvládám samostatně s občasnou pomocí	Zvládám s pomocí	Potřebuji pomoc a delší čas ke zvládnutí	Nezvládám
PÍSEMNÉ SČÍTÁNÍ A ODČÍTÁNÍ					
PAMĚTNÉ SČÍTÁNÍ A ODČÍTÁNÍ					
DĚLENÍ SE ZBYTKEM					
SLOVNÍ ÚLOHY – VYŘEŠÍM A VYPOČÍTÁM					

koli rezervačním systému² nabídne dostatečné množství termínů, aby si každý rodič mohl vybrat. Při počtu přibližně 25 žáků ve třídě jsou tak konzultace rov-

noměrně rozloženy do jednoho, maximálně dvou týdnů v odpoledních hodinách, v případě zájmu rodičů i ráno před vyučováním.³

² Například sdílená tabulka v Googlu nebo na OneDrive, rezervační systémy Reservio nebo Appoinlet, školní informační systém Edupage apod.

³ Mohlo by se zdát, že organizace konzultací vedených dítětem je náročné na čas a energii učitele. Nicméně výsledky výzkumu Pihlgrenové (2014, s. 93–94) ukazují, že „učitelé, kteří zažili rodičovské schůzky vedené učitelem [tedy bez aktivní účasti dítěte], ovšem říkají, že běžné schůzky vyžadovaly času i energie ještě více, ačkoli jejich výsledky byly horší“.

Role rodiče. Rodič si v této fázi zvolí vhodný termín, na který se v systému zaregistruje. Případně může být také požádán o vyplnění dotazníku (více v části Implementace a vývoj konzultací s aktivní účastí žáka – naše zkušenost).

4.2 Druhá fáze – samotná konzultace

Konzultace se konají ve třídě, a to z toho důvodu, že autentické prostředí třídy žákovi navozuje pocity a prožitky, které při učení zažívá. Všichni účastníci konzultace se tak v danou chvíli nacházejí na „místě činu“ žákova učení. Pro společné povídání může sloužit prostor na koberec nebo lze sedět na židlích či u jednoho stolu. Časová dotace konzultace je individuální, nám se osvědčilo 30 minut na jednu rodinu.

Role dítěte. Žák má k dispozici svůj vyplněný dotazník a na základě zapsaných odpovědí vypráví o svém procesu a výsledcích učení. Vyjadřuje se k tomu, co se mu daří, co mu nejde, co mu vyhovuje nebo nevyhovuje, v čem by potřeboval pomoc a co by ho v jeho učení podpořilo. V této fázi také reaguje na doplňující dotazy od učitele nebo rodičů. V průběhu respektujících konzultací s aktivní účastí žáka, tak jak je zde popisujeme, se nestane, že by byl na žáka vyvíjen tlak, aby hovořil o záležitostech, o kterých by raději nemluvil. Žák si sám vybírá a řídí, o čem bude a nebude mluvit. Pokud dostane od rodiče nebo učitele otázku, na kterou nechce odpovídat, má právo říci, že se k ní vyjadřovat nebude.

Role učitele je vytvořit neohrožující a příjemné prostředí pro všechny. To zajistí zejména používáním nenásilné a respektující komunikace jak s rodičem, tak s dítětem. Dává jim svobodný prostor pro vyjadřování, aktivně naslouchá a případně komunikaci podporuje vhodně zvolenými otevřenými otázkami. Dalším klíčovým faktorem při takto vedených schůzkách je role učitele jako nestranného pozorovatele, který nesoudí ani jednu stranu.

Role rodiče. Rodič naslouchá svému dítěti, v případě potřeby se doptává na to, co ho zajímá, a sděluje své názory.

4.3 Třetí fáze – závěrečná reflexe a zpětná vazba

Třetí fáze nastává po skončení všech konzultací. Dítě, učitel i rodič v ní mají stejnou roli, ve které reflektují zážitky z konzultací. Učitel reflektuje společně se žáky ve třídě, sdílají své pocity a prožitky, a také mohou přicházet s návrhy na případná zlepšení příštích konzultací. Rodiče jsou učitelem také požádáni o zpětnou vazbu.

5. IMPLEMENTACE A VÝVOJ KONSULTACÍ S AKTIVNÍ ÚČASTÍ ŽÁKA – NAŠE ZKUŠENOST

V této části textu představíme naši vlastní zkušenost se všemi třemi fázemi konzultací s aktivní účastí žáka na prvním stupni ZŠ.⁴ Uvedeme témata, která

⁴ Vzhledem k tomu, že každá třída je jiná, každá třída má jiné klima a dynamiku a řeší v různých ročních čítech jiné situace, je tento materiál pouze ilustrační a inspirační.

vznikla před jednotlivými konzultacemi v diskusi se žáky v přípravné fázi, poté krátce nastíníme fázi samotné konzultace a na závěr na autentických příkladech zpětné vazby demonstrujeme výsledky třetí fáze.

Náš první dotazník se týkal tématu *Já a škola* a byl vytvořený se žáky třetího ročníku. Dítě se vyjadřovalo k tomu, co ve škole zvládá, v čem potřebuje pomoc, jak se ve škole cítí a jak vnímá chybu. Společná diskuse s dětmi ve třídě po skončení konzultací pak zahrnovala nejen pocity a prožitky dětí

i učitele, ale otevřela také téma nervozity a obav rodičů, se kterými na konzultace přicházeli. Pro navození příjemné atmosféry hned na začátku konzultací jsme se proto rozhodli zařadit na úvod příštích konzultací krátkou aktivitu pro dítě a rodiče. Cílem této úvodní činnosti by mělo být nejen uvolnění, ale také zaměření pozornosti na dané téma dotazníku.

Úvodní aktivitou při květnových konzultacích bylo společné kreslení jednou tužkou, které otevřelo dětmi zvolené téma *Spolupráce*. V průběhu

Ukázka části dotazníku pro rodiče:

1. MYSLÍTE, ŽE VAŠE DÍTĚ JE VE ŠKOLE RÁDO?

---

2. JAK SI MYSLÍTE, ŽE SE VAŠE DÍTĚ VE ŠKOLE UČÍ?

JAK BYSTE SI PŘEDSTAVOVALI, ABY SE UČILO?

3a. MYSLÍTE SI, ŽE VAŠEMU DÍTĚTI VYHOVUJE NÁŠ ZPŮSOB VÝUKY?

3b. VYHOVUJE VÁM NÁŠ ZPŮSOB VÝUKY?

4a. ČÍM SI MYSLÍTE, ŽE CHCE VAŠE DÍTĚ BÝT?

4b. ČÍM BYSTE CHTĚLI, ABY VAŠE DÍTĚ BYLO?

---

konzultace pak každé dítě popisovalo své postoje k různým organizačním formám používaným při vyučování (práce ve dvojicích, ve skupinách či individuální práce) a následně se vyjadřovalo k sebehodnocení učiva. Ve společné diskusi po konzultacích některé děti přišly s návrhem, zda by mohly absolvovat konzultace s každým rodičem zvlášť. Před dalšími konzultacemi bylo proto rodičům nabídnuto větší množství termínů.

Lednové konzultace ve čtvrtém ročníku měly téma *Samostatná práce a práce s testem*. Na začátek jsme zařadili aktivitu nazvanou *Minutový test*, ve které si děti i rodiče vyzkoušeli, jak stres a tlak dokáže „zatmívat“ mozek a nedovolí nám soustředit se na zadané instrukce. Hlavními tématy v průběhu konzultací pak byly strategie učení při samostatné práci, vyrovnávání se s pří-

padným stresem před testem a také práce s chybou.

Před květnovými konzultacemi s tématem *Kdo má zodpovědnost za mé učení?* děti navrhly, zda by i rodiče mohli dostat dotazník k vyplnění. Zajímalo je, jaký názor mají rodiče na jejich učení a jak by si jejich učení rodiče představovali. To byl zajímavý moment, který děti namotivoval k vymýšlení okruhů, jež by měly být předmětem rodičovského dotazníku. Během diskuse ve třídě děti navrhly otázky pro rodiče a zároveň také formulovaly otázky na stejná témata do vlastního dotazníku, aby při konzultacích mohli s rodiči o svých názorech vzájemně diskutovat. Rodiče dotazník vyplnili doma, děti si dotazník vyplnily ve škole, přičemž své odpovědi vzájemně nesdíleli.

Úvodní aktivitou těchto květnových konzultací ve čtvrté třídě bylo na-

Ukázka části dotazníku pro dítě:

1. JSEM VE ŠKOLE RÁD/A?

---

2. JAK SI MYSLÍM, ŽE SE VE ŠKOLE UČÍM?

---

3. VYHOVUJE MI NÁŠ ZPŮSOB VÝUKY?

---

4. AŽ BUDU DOSPĚLÝ/Á, CHTĚL/A BYCH BÝT:

---

psání vzkazů. Dítě psalo vzkaz svému rodiči a rodič dítěti, a teprve na konci konzultace si tyto napsané vzkazy vyměnili a přečetli. V průběhu konzultací vznikaly situace, kdy se názory rodičů a dítěte z dotazníků různily, docházelo ke vzájemnému objasňování a vysvětlování vlastních pohledů na učení a s ním související zodpovědností za vlastní učení.

Téma dotazníku v pátém ročníku bylo zaměřené na *Přechod na 2. stupeň* a s ním spojené emoce rodičů i dětí. Úvodní aktivita *Emotikony* navodila téma pocitů a emocí. Děti mluvily o svých pocitech, ujišťovali své rodiče o tom, že si uvědomují zodpovědnost za své učení a dokáží se sebehodnotit a využít své sebehodnocení do dalšího procesu učení. Závěrečná reflexe přinesla uvědomění a ujištění o připravenosti na přestup do odlišného systému výuky na druhém stupni.

Ukázka učitelovy reflexe: „Mám pocit, že nás tyto konzultace sblíží díky společným zážitkům. Stále se učím být nestranným pozorovatelem, a to zejména v situacích, kdy vnitřně nesouhlasím a nesouzním s přístupem a chováním rodičů vůči dětem. Velkou výzvou je také formulace otevřených otázek tak, aby nebyly návodné. Také je pro mne velmi užitečný vhled do rodinných vztahů a vzorců chování, které vysvětlují a pomáhají mi pochopit chování dítěte ve škole.“

Očima dětí vypadají konzultace takto: „Můžeme si říct, co nám jde a co nám nejde, naše pocity.“ – „Dobrý je ten

dotazník, že se podle něj můžu orientovat. Na první konzultace jsem se bála, protože jsem myslela, že to bude jako na rodičáku. Ale pak jsem se začala nebát říct svůj názor a začít říkat, co si myslím.“ – „Máme pomoc, kterou jsme si sami napsali a neříkají to za nás rodiče.“ – „Mohu říct všechno o svém učení. Před prvními konzultacemi jsem byla nervózní, ale asi jen 10 minut. Pak už jsem byla v klidu a užívala jsem si to. Slyšela jsem totiž názor rodičů a oni ten můj.“ – „Přineslo to něco vám a něco nám. Sami totiž teď víme, jak na tom jsme, a kdyžtak na sobě zapracujeme. Vám to, že se dozvíte, jak si myslíme, že na tom jsme, a rodiče taky. Moc mě to baví.“

Reakce rodičů na konzultace jsou tyto: „Takto vedené konzultace byly pro nás hlubokým zážitkem. Slyšet mluvit naše dítě s takovým zaujetím o tom, co se děje ve škole a jak se učí, bylo velmi příjemné. Stejnou zkušenost bychom přáli každému dítěti i rodiči.“ – „Konzultace jsou soukromou a příjemnou půlhodinou, kde učitel s rodičem a žákem vzájemně probírají to, co je aktuálně pálí nebo těší. Učivo, přípravu do školy, pocity z dosažených úspěchů, pocity z nepříjemných situací.“ – „Děti s až překvapující přesností dokáží pojmenovat své silné stránky a právě tak vědí, kde je tlačí bota. Učí se sebezpoznání, odhadování svých možností, zjišťují, jak se jejich sebezpojetí shoduje s názorem rodičů a učitele.“ – „Překvapuje nás, jak naše dítě umí reagovat, otevřeně vyjadřovat a obhajovat

svoje názory, sebehodnocení a pocity. Je to velmi silný a zároveň uklidňující zážitek.“ – „Za mě konzultace s Vámi mě absolutně obohatily život. Poznala jsem své dítě úplně z jiné stránky a mnohdy mě toto setkání vehnalo slzy do očí a byla jsem na svou dceru pyšná. Měli by to praktikovat všichni učitelé.“ – „Tahle akce připravuje děti na život – jsou aktivní, hodnotí se, zároveň naslouchají. Vše probíhá v příjemné komorní atmosféře třídy. Zážitek k nezaplacení, který se nedá s „obvyklým rodičákem“ srovnat.“ – „Individuální konzultace mě překvapily. Poskytují prostor pro dítě, rodiče i učitele.“

Ze závěrečných reflexí a zpětných vazeb ve třetí fázi konzultací tak například vyplynulo, že děti oceňují příjemnou atmosféru při konzultacích, pomoc prostřednictvím vyplněného dotazníku a možnost sdělovat své názory a pocity před rodiči. Učitel si zase na základě sebereflexe uvědomuje například výzvy, které v rámci partnerské komunikace při konzultacích má, a oceňuje možnost nahlédnout do systému vztahů v rodinách dětí. Z výpovědí rodičů je zřejmé, že konzultace s aktivní účastí dítěte jsou pro ně silným pozitivním zážitkem a jejich koncept považují za užitečný a smysluplný. Přínos spatřují zejména v individuálním přístupu ke každému dítěti, v poskytnutí prostoru pro vyjádření jeho názorů a také v tom, že slyší mluvit své dítě jinak než doma.

Našich konzultací se až na výjimky účastnily všechny rodiny, někteří žáci

chodili zvlášť s otcem a zvlášť s matkou, někteří přišli i s babičkou. Tato naše zkušenost také potvrzuje zjištění, ke kterým došla Philgrenová ve svém výzkumném šetření (2014, s. 94), a to, že na konzultace s aktivní účastí dítěte chodí více rodičů než dříve, častěji jsou zastoupeni i otcové a dokonce prarodiče.

6. MOŽNÁ RIZIKA PŘI VEDENÍ KONZULTACÍ S AKTIVNÍ ÚČASTÍ ŽÁKA

Při vedení konzultací s aktivní účastí žáka je dobré být si vědom případných nepříjemností či rizik, která se mohou vyskytnout. Například časová náročnost a management času může být pro učitele omezující až zatěžující. Při vyšším počtu žáků ve třídě mohou být konzultace rozvrženy třeba až do týdne či dvou. Také samotná organizace času při jednotlivých schůzkách a potřeba smysluplně uzavřít diskusi a ukončit schůzku včas může odvádět učitelovu pozornost od aktivního naslouchání.

Může se také stát, že rodič, který konzultace s aktivní účastí žáka ještě nezažil, bude vyžadovat zažitý způsob komunikace při rodičovských schůzkách, ve kterém se bude učitele dotazovat na prospech a chování dítěte ve škole, případně bude mít potřebu dítě před učitelem obhajovat. V tomto případě je úkolem učitele zůstat v roli mediátora a stále vést komunikaci prostřednictvím žáka, ptát se na jeho po-

třeby a názory a dát mu prostor k jejich vyjádření. Nedojde tak k jeho vyřazení z komunikace a nechtěnému návratu k „modu“ o dítěti bez dítěte.

Dalším rizikem může být snaha jednoho z rodičů vytvořit s učitelem pomyslnou koalici proti druhému rodiči a udělat si tak z něho spojence pro obhajobu svých výchovných postupů. Na tyto pokusy učitel v roli mediátora reaguje s vysvětlením, že v tuto chvíli jde při konzultacích o to dát prostor dítěti, aby se mohlo vyjádřit ke svému učení, nikoli o řešení problémů mezi rodiči.

V průběhu konzultací může také docházet k uvolňování negativních emocí, při kterých může rodič reagovat na učitele nebo na dítě útočně, například zvyšováním hlasu nebo snahou o vyvolání konfliktu. Tato situace je pro učitele emocionálně i komunikačně náročná a vyžaduje vědomou práci s vlastními emocemi a vědomý výběr komunikačních nástrojů. Ve vypjaté situaci je nejprve vhodné použít techniky vyrovnávání se se stresem a pocitem ohrožení, jako je například hluboké brániční dýchání (Vykoupilová & Zitková, 2021), a následně využít jeden z prvků nenásilné komunikace, kterým je „já-sdílení“. To znamená pokusit se pojmenovat své autentické emoce, které

jednání rodiče v učiteli vyvolává, poté vyjádřit své potřeby a vyslovit případnou prosbu (více např. Kopřiva et al., 2007; Rosenberg, 2008; Vykoupilová & Zitková, 2021; Gordon, 2015). Při konzultacích jsme také zažili útočnou komunikaci od rodiče směrem k dítěti. V takové chvíli je klíčové poskytnout dítěti oporu, například si k němu přisednout, zeptat se, zda můžeme v konzultacích pokračovat, a v komunikaci nadále používat techniky aktivního naslouchání, jako je parafrázování, shrnutí a dotazování otevřenými otázkami.

ZÁVĚR

Při konzultacích s aktivní účastí dítěte v bezpečném prostředí založeném na všestranné respektující komunikaci dítě na základě vlastního sebehodnocení seznamuje rodiče s procesem a výsledky svého učení. Naše zkušenost ukazuje, že takto vedené konzultace podporují emocionální stabilitu dětí, rozvíjejí jejich dovednost vyjadřovat své názory, pocity a postoje a vedou k účinné reflexi a sebehodnocení z pohledu jejich procesu učení. Také se ukazuje, že za užitečné, smysluplné a přínosné je považují nejen děti, ale i jejich rodiče a učitel.

LITERATURA

- Gordon, T. (2015). *Škola bez poražených*. Praha: Malvern.
- Hackmann, D. G. et al. (1995). *Student-led conferences: encouraging student-parent academic discussions*. Paper presented at the National Middle School Association 22nd Annual Conference, New Orleans, LA.

- Hrouzek, P., Marková, Z., a kolektiv lektorů Minimalizace šikany. (2012). *Bezpečné klima ve třídě*. Vytvořeno pro projekt Minimalizace šikany. Dostupné z www.pppuk.cz/soubory/primarni_prevence/bezpecne_klima_ve_tride.pdf
- Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., Kopřivová, T. (2007). *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála.
- Lašek, J. (2007). *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Picciotto, L. P. (1997). *Student-led parent conferences*. USA: Scholastic Teaching Resources.
- Pihlgren, A. (2014). Rodičovské schůzky vedené žáky. *Studia paedagogica*, 19(1), 83–102.
- Rosenberg, M. B. (2008). *Nenásilná komunikace*. Praha: Portál.
- RVP ZV (2021). *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
- Strategie 2030+. (2020). *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf
- Vykoupilová, H., Zitková, H. (2021). *Připravte děti na život. Rozvoj soft-skills pro každého*. Praha: BizBooks.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). *Sbírka zákonů*, částka 190/2004. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Mgr. Helena Zitková, Ph.D.

Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, katedra anglistiky a amerikanistiky;

e-mail: helena.zitkova@upce.cz

Mgr. Martina Hezká

ZŠ Pardubice, Benešovo náměstí;

e-mail: hezka.martina@benesovka.cz

ZITKOVÁ, H., HEZKÁ, M. Meaningful Child-parent-teacher Consultations

This paper presents an inspiring and innovative way of conducting child-parent-teacher conferences at primary school and describes the process of their implementation in practice. This format for conferences represents a useful pedagogical tool, which is beneficial especially for the child and their learning, but is also a valuable source of information for both the child's parents and the teacher. In a safe environment based on respectful communication, the child shares their ideas about the process and results of their learning. Our experience shows that such child-parent-teacher conferences support the emotional stability of a child and are considered useful, meaningful, and beneficial by all the participants involved.

Keywords: *parent conferences, active participation of the child, respectful communication*